

BULLETIN 95

Augustus 2004

Contributie: minimaal €7,-per persoon/jaar.

Postbank nummer: 38.70.852

www. streekmuseumhw.nl

Dagelijks bestuur:

Voorzitter: Mr. G. Schilperoort
Secretaris: P.J. Pot
Penningmeester: A.J. Dekker

Redactiecommissie:

Mr. G. Schilperoort
Mr. R. van der Waal

Conservator: B. Kolbach

Layout: C. Spruit

Inhoud

NIEUWS VAN DE REDACTIE	2
NIEUWE VRIENDEN	3
WAT DE KRANTEN ZEGGEN	4
BIKKELEN	10
VERSLAG LEZING OVER MERK- EN STOPLAPPEN	12
DE BARENDRECHTSE BRUG	15
VRIENDENDAG: WILLEMSTAD	17
DE VRAGENRUBRIEK	18
WERKGROEP "DIALECTEN HOEKSCHE WAARD"	21
AANWINSTEN	23

NIEUWS VAN DE REDACTIE

Beste vrienden,

In de streekbladen heeft het streekmuseum de afgelopeaanden veel aandacht gekregen. Dat kwam niet alleen door de geslaagde tentoonstelling van merk- en stoplappen, maar vooral omdat de conservator elke gelegenheid aangreep om de aandacht te vestigen op de penibele financiële toestand van het museum.

Eind juni verscheen in een van de streekbladen een artikel met als kop: **Streekmuseum op last van brandweer gesloten.**

Gelukkig betekent dit niet dat het hele museum voor het publiek is gesloten; het Hof van Assendelft blijft van woensdag tot en met zaterdag geopend.

Het is wel een feit dat vanaf 1 juli jl. de museumcollectie in de boerderij Oost-Leeuwenstein niet meer te bezichtigen is.

De belangrijkste reden is dat de boerderij niet voldoet aan de brandweervorschriften.

Het is niet bekend voor hoelang de museumboerderij gesloten blijft.

Er is op dit moment geen geld beschikbaar om fors te investeren in brandveiligheid, klimaatbeheersing en dergelijke.

Ook de gemeente Binnenmaas, die eigenaar is van de boerderij, wil geen investeringen doen voordat zij duidelijkheid heeft over de toekomst van Oost-Leeuwenstein. De gemeente heeft inmiddels opdracht gegeven om een onderzoek te doen naar de mogelijkheden om de inkomsten van het museum te laten stijgen en het museum aantrekkelijker te maken voor het publiek.

Pas als dat onderzoek is afgerond, worden er voor de toekomst van het museum belangrijke beslissingen genomen.

Op zaterdag 9 oktober a.s. zullen veel vrienden van het museum weer in de gelegenheid zijn elkaar te ontmoeten en bij te praten.

In dit bulletin kunt u lezen hoe u aan dit gezellig samenzijn kunt deelnemen.

De bestemming van het uitstapje is deze keer buiten de Hoeksche Waard, namelijk de vestingstad Willemstad.

We verwachten weer een hoge opkomst!

G. Schilperoort

NIEUWE VRIENDEN

De hieronder genoemde personen hebben zich in de afgelopen maanden aangemeld bij onze Vriendenkring. Wij heten deze nieuwe vrienden/vriendinnen van harte welkom.

HW	10201	Teun Borst	Zuid-Beijerland
L	20892	I. Dost-Bovenberg	Zwijndrecht
L	20038	L. van Heeren	Dordrecht
L	20435	J. Hooijmeijer	Barendrecht
L	20290	J. van Kampen-Hoogwerf	Spijkenisse
L	20437	G.W.H. Matthee	Breda
L	20053	Marianne Mol en	
L	20054	Ferry Mol	Schoonhoven
HW	10519	G. van Mourik	's-Gravendeel
L	20227	Peter van Noort	Dinteloord
L	20495	A.H. Oosterom en	
L	20496	H.H.M. Oosterom-van Dalen	Zwijndrecht
L	20161	D. Pors en	
L	20162	mevr. Pors	Heerlen
L	20270	N. Vogelaar en	
L	20271	L. Vogelaar-de Jager	Nijkerk
L	20422	L.M. van der Vos	Rotterdam
HW	10145	K. Westdorp	Puttershoek

WAT DE KRANTEN ZEGGEN

Rond deze weken is voor velen de vakantie weer voorbij. De ouderen gaan aan het werk en de jongeren gaan weer naar school. De redacteur van het Nieuwsblad voor de Hoeksche Waard en IJselmonde schrijft regelmatig over het onderwijs in vroeger dagen. Ook de persoon van schoolmeester vergeet het Nieuwsblad niet. Hieronder kunt u een aantal letterlijk overgenomen artikelen lezen, die gaan over het onderwijs in Numansdorp en die in 1946 zijn gepubliceerd.

“Een stukje historie.

De schoolmeester van vorige eeuwen in Cromstrijen.

In een vroeger artikeltje kan men lezen, dat de benoeming van den schoolmeester geschiedde door Ambachtsheeren, waarbij ze het adres van kerkeraad en schepensbank volgden. Deze functie hield tevens het kosterschap in. Beter is het te zeggen, dat hij in de eerste plaats koster was en dan pas schoolmeester, want deze betrekking nam niet zooveel uren in beslag.

Om koster en schoolmeester te kunnen worden, moest men tot in het begin van de vorige eeuw kunnen lezen, zingen en schrijven en daarbij vast in de belijdenis staan.

De benoeming van schoolmeester ging als bij de beroeping van predikanten.

Ambachtsheeren stuurden een paar “geschikte subjecten” die ‘s Zondags in de kerk optraden als lezers en zangers, opdat kerkeraad en gemeente over hun gave, zouden oordeelen; over hun bekwaamheid in het schrijven oordeelden predikant, schout en secretaris naar de proeven van “pennekunste”, die de kandidaten vertoonden en waarop een geloofwaardige autoriteit de verklaring had gesteld, dat zij die zelve hadden vervaardigd. Dat hij ook goed moest kunnen rekenen, spreekt vanzelf en de predikant wist er wel achter te komen of een candidaat van het ware geloof was. Het gebeurde niet zelden, dat de schoolmeester in vastheid en uitgebreidheid van het geloof boven den predikant uitmuntte en was de man daarbij een beetje populair, dan had dominee veel last van meester. In 1659 noemde Daniël Kertan, de eerste schoolmeester, Ds. Johannis Crucius, den vierden predikant alhier, al openlijk “een goddeloos mensch” en “een wissewasje”. Lijsbet Carels, wetende, dat het volk aan zijn kant stond, had zelfs den moed om dominee onder de preek toe te roepen “al u leeren is ijdel!”. De predikanten waren theologen en de schoolmeesters verbeeldden zich dat te zijn. Dikwijls stonden ze vijandig tegenover elkaar. Had de benoeming door Ambachtsheeren eenmaal plaats gehad, dan handhaafden zij den benoemde, ondanks al de verzoekschriften van den kerkeraad om hem weer afgezet te krijgen. Zoo heeft Ds. Crucius vruchteloos tegen Mr. Daniël en Ds. Hamer tegen Mr. Wouter gestreden.

Het ambt van schoolmeester was veel omvattend niet wegens het leeren van de jeugd, maar meer uit hoofde van zijn vele nevenfuncties. Want aan het ambt van koster, voorlezer en voorzanger - deze waren wel de belangrijkste - was ook verbonden dat van schoolmeester, klokluider, doodgraver, bewaarder van de doodkleeden, lijkbidder, stovenzetter, kerkelijk boekhouder, schrijver der diaconierekeningen, leverancier van school- en schrijfbehoeften en verzorger van het torenuurwerk. Verder was hij allemans secretaris. Hij hield magazijn van rouwmantels, rouwbanden, hoeden en handschoenen; hij leverde de teekeningen voor de opschriften der zerken, hij hoogde de ingevallen graven op. Kortom, hij had veel te doen, zoodat hij zich in latere jaren wel verplicht zag en ook verplicht werd te zijnen koste een ondermeester aan te stellen, aan wien hij veel, de school betreffende, zal hebben overgelaten, en die hem ook in al zijn andere ambten trouw geassisteerd zal hebben. Zijn totaal salaris was voor dien tijd niet onvoldoende te noemen, het ging hem naar den vleesche, zoodat er nooit gebrek is geweest aan "bequame objecten".

Aangezien er in die dagen geen leerplichtwet was en de meeste ouders het onderwijs niet wisten te waardeeren, werd er practisch slechts school gehouden van November tot Maart onder ongunstige omstandigheden en met weinig vrucht. De orde liet dikwijls te wenschen over.

In de zomer was meester Daniël b.v. een bekwaam huis- en rijtuigschilder, die het druk had: zijn oogst was vooral goed van 1650 - '70, toen er zooveel verfwerk aan de kerk was.

Mr. Daniël figureert als "verwer" in alle rekeningen.

Natuurlijk had meester een instructie.

Hierin staat o.m. te lezen "Zoowel voor als na den middag zal de schoolmeester het werk eindigen met psalmgezing, één vers te zingen door hem alleen, één met de kinderen samen".

Hij is verplicht zijn school schoon te houden en te zijnen koste een ondermeester te hebben. De straffen mogen niet aan den lijve geoefend worden, maar bestaan in tepronkstelling der scholieren met borden op hun borst, hebbende ten opschrifte: Misbruijker van Gods heijlige Naam, Vloecker, Vuijspreker, Vegter, Spotter, Luijaard, Halsstarige, Koppige, Lompert, Domkop".

Naar de voorgeschreven titels te oordeelen, waren hun toekomstige vrouwen er vrij van, aangenomen tenminste dat deze ter schole kwamen.

Wij gelooven, dat weinige leerlingen aan de te pronkstelling zullen zijn ontkomen en dat het meerder malen een bron van vermaak is geweest voor den anderen, _____

wien het schandbord dien dag nu eens niet “sierde”.

In de instructie was ook zijn loon vastgesteld. Per week zal hij genieten als volgt; Voor die op een bankje zittende het ABC leeren f 0-1-0, hetgeen wil zeggen 0 gulden, 1 stuiver, 0 penningen. Eén stuiver was toen 16 penningen waard. En aan de tafel f 0-1-8. U zult opmerken, dat verschil in welstand invloed kon hebben op de plaats, waar men leerde. Voor die het spelden leeren f 0-1-4. En aan de tafel f 0-1-8. Voor die leeren spellen en leezen f 0-1-4. En aan de tafel f 0-1-8. Voor die leeren leezen en schrijven f 0-2-0. Voor die welke leeren leezen en schrijven en cijferen f 0-4-0. “Diegenen welke bepaaldelijk buiten de schooltijden ook de zangkunde willen leeren, door de zoodanige zal per les betaalt worden agt penningen, mits hun ligt mede brengende.” Aangezien de Ambachtsheeren altijd gaarne een schoolmeester hadden, die tevens “de Fransche taele machtig” was, stond er ook in de instructie: “Voor die leeren leezen, schrijven, cijfferen en de Fransche tael” per week 8 st.

Voor belangstellenden worde opgemerkt, dat 2 penningen een duit was, 2 duiten een oortje, 4 duiten een groot (we zeggen nog “vierduitenstuk” tegen een halve stuiver), 6 duiten een blank, 8 duiten een stuiver, 10 duiten een braspenning, 20 duiten een stooter. De kleinste munt 1/8 penning, heette een mijl of mite en leeft nog in de zegswijze “ik geef er geen miter om”.

Het onderwijs was hoofdelijk: de kinderen kregen een voor een onderwijs. Gemeten met den tegenwoordige maatstaf, mag het schoolgeld hoog genoemd worden. Arme kinderen konden lezen, schrijven, cijferen en de deugd leeren, doordat de diaconie daarvoor betaalde.

Het schoolgeld was dus een veranderlijke bron van inkomsten op en neer gaande met het aantal leerlingen. Wellicht heeft deze omstandigheid ‘t schoolbezoek bevorderd, doordat meester getracht zal hebben de schare van zelf betalenden op te voeren. En aangezien geld verdienen altijd een belangrijk iets geweest is, was meester altijd beter met een goeden “oude” doode dan met een zangles. Bedoeld wordt iemand van 12 jaar. Meester ontving daarvan: “Voor het luiden met twee klokken, ieder poos een half uur f 0-18-0. Voor het maken van een graf 3 diep in de kerk f 5-16-0.

Ook aan huwelijken verdiende hij wat: voor het kleppen van de klok bij huwelijksafkondigingen per bruidegom telkens 3 stuivers. En een hoog geboortecijfer stemde hem vreugdevol, want dit stelde inkomsten in het vooruitzicht. Op geboorte volgt doopen en dan zette hij de mooie stoelen met kussens neer en als

dan de plechtigheid afgelopen was en de kerkgangers huiswaarts waren getogen vond hij onder de kussens zilvergeld “groot ofte kleijn”. We zien hem glunderen en “tellen”.

Voor er een kerk was, deze werd in 1648 gesticht, werd er al school gehouden in het schoolhuis, dat de ingezetenen “getimmerd” hadden en waarin meester Daniël onderwees.

Of hij Kirtan, Kertan, Kirton, Kerton, Cartan of Kurton heette, dat wist hij zelf niet en het kon hem ook niet schelen: hij bediende zich van alle spellingen. Toen het aantal leerlingen te groot was geworden voor het schoolhuis, installeerde hij zich in de kerk.

‘t Was er evenwel te koud en de kinderen hielden op wat onkerksche wijze huis in den tempel, zoodat meester Daniël den arbeid voortzette in de woning van een ondermeester, dien hij zich “gehuyrt” had.

Hij schrijft dit alles aan Ambachtsheeren en vraagt tevens om traktement. Weldra huurt de kerk een schoolhuis voor f 60,- ‘s-jaars; de opvolger van meester Daniël wist het in eigendom te krijgen; ‘t heeft tot school gediend tot in 1837, toen de tegenwoordige openbare school werd betrokken. De oude school stond vlak tegenover de tegenwoordige, welke bouw aangenomen werd door den timmerman Maarten Verboom, voor f 6.565,-. Het metselwerk liet hij uitvoeren door Hendrik van den Berg. Het Rijk gaf f 1.000,- subsidie en de oude school werd voor f 1.850,- verkocht. In 1863 werd de school door denzelfden architect Marinus Bongers van ‘s-Gravendeel, denzelfden aannemer en denzelfden metselaar vergroot voor f 3.900,-, waarna ze in 1910 inwendig verbouwd werd.

Aangezien het nageslacht groot is van “de kindermaicker”, die in 1539 woonde aan het noordelijk uiteinde van den eersten dijk, gelegd door Ambachtsheeren van Cromstrijen, werd in 1884 een school gesticht aan de Middelsluis en in 1905 een op de Schuring. Bovendien verrees in 1873 “een school met den Bijbel”, gesticht door een commissie, welke Jan Dirksz. ‘t Hooft tot haar president had. Om ons bij de dooden te bepalen: de hoofden van scholen op de Middelsluis zijn geweest: J. Vreeken, op de Schuring M.J. Hage en van de bijzondere school Joh. Teijgeler, J.C.C. Voigt, W.J. Vallentgoed, S. Broos en P. Versluis.

Om te kunnen leeren lezen, schrijven en cijferen is het niet meer noodig om gelijk vroeger tot het 16e jaar school te gaan. Deze noodige kennis is nu al voor het 12e jaar verkregen.

De naam “kindermaicker” was natuurlijk een welverdiende en onwelluidende bijnaam, die evenwel tot familienaam is geworden. Althans in een rekening van 1593 komt een zekeren Joost Adriaan Kindermaker voor, weidende een “oud paert en een jong paert”. Al de sprekende familienamen hebben hun ontstaan te danken of te wijten aan den volksluim. Met den meesten ernst figureeren in de oude acten en rekeningen: de zone van lange Gielen, Aert Pietersz. Natsel en Hemmechien Ligtop.

De schoolmeesters op de dorpschool zijn geweest Daniël met zijn veelsoortige familienaam 1645(?) - 1678; Pierre du Qrocq 1678 - 1679, bij het volk bekend onder Pieter de Kro; Wouter Goutswaerd 1679 - 1734, die door “kerkeraad en Gerechten” bij Ambachtsheeren in het bijzonder werd aanbevolen, omdat “hij ook in den zomer zijn kost in ‘t veld zou kunnen winnen”; Nicolaas Boeren 1734 - 1772; zijn zoon Johannis Boeren 1772 - 1804, die zijn talrijke functies vermeerderd wist te krijgen met collecteur van ‘s-land impositiën, d.i. rijksontvanger en die zijn ontslag vroeg op voorwaarde, dat hij ontvanger zou kunnen blijven, omdat dit naar zijn eigen woorden “den vetsten brok” inhield; Adrianus Kroon 1804 - 1833, de sterke, robuuste en ontzaghebbende, van wien al vroeger iets vermeld is; Johannis Gijsbertus Leedegang 1833 - 1866, gedurende wiens diensttijd alles bij de wet van 1857 geregeld werd. Hij is de eerste functionaris, die officieel hoofdonderwijzer wordt genoemd. Hij kreeg een vast jaarlijksch inkomen, behoefde zelf geen “ondermeesters” meer te “huyren” en te bezoldigen en zich om de schoolgelden niet meer te bekommeren. Daarbij behield hij wel de kerkelijke bedieningen, waarmee ook nog zijn opvolger Mattheus Johannis IJzerman 1866 - 1875 werd begunstigd, maar het doodgraver- en lijkbidderschap moest missen. Deze is later directeur van een H.B.S. te Amsterdam geworden. Zijn plaats werd ingenomen door Peter Matthijs Hubert Welker 1875 - 1911, welke geen der bij-ambten van zijn voorgangers heeft bekleed. Aan die functies verdienen tegenwoordig een tiental personen een min of meer goede boterham.

Ongetwijfeld moet het de schoolmeester op de Buitensluis van den vleesche zijn gegaan, want goed geteld zijn er in de jaren van 1654 - 1911 slechts negen geweest, afgezien dan van de ondermeesters, de onderwijzers van bijstand en onderwijzers, zoals ze successievelijk werden genoemd.

Van Welker, die ongetwijfeld de grootste onder de opvoeders en leermeesters der jeugd in Cromstrijen is geweest, willen we uitvoerig zijn karakter schetsen en zijn arbeid op verschillend terrein uiteen zetten.

Welker als onderwijzer?

Geen ingezetene, die zijn naam niet kent, geen burger, die met hem in aanraking zijnde geweest, niet iets typisch, iets origineels van hem weet te vertellen: hij was anders dan anderen.

Behalve opvoeder en onderwijzer was hij ook journalist, historicus, filosoof, strijder en stuwende kracht voor het algemeen welzijn van zijn gemeente en van zijn omgeving en nog meer, maar ook was hij mensch met zijn gebreken en tekortkomingen. Zijn devies had kunnen zijn: Werken ende vroolijck zijn.

Hij trad in dienst 1 September 1875. Na een jaar in functie te zijn geweest, bleek hem op treffende wijze, hoe zijn onderwijs gewaardeerd werd. Ter raadsvergadering geroepen, deelde de burgemeester hem mede, dat hij de achting der ingezetenen en de genegenheid der jeugd had verworven en dat de raad hem daarom met eenparige stemmen een gratificatie van f 150,- had toegekend. “Ja heerschap”, sprak toen een der raadsleden, “de opzet van een huishouden is nog al kostelijk in deze contreien en daarom hebben we jou een bietje tegemoet wille komme.”

Aan dat “jou” nam hij geenszins aanstoot. Hij kende dat woord al. Men sprak er “juffrouw dominé” mee aan en zelfs “juffrouw de Koningin”, als deze haar hofstede op de Middelsluis bezocht. Zijn vermaardheid in wijden omtrek dankt hij toch niet in de eerste plaats aan zijn schoolarbeid, want hoewel hij vlijtig onderwijs gaf en daarboven in de avonduren nog een drie talencursus had, bestond zijn school hierin niet alleen. Zijn verdiensten op dit gebied zoeke men eer in zijn met succes bekroond streven zooveel mogelijk leerlingen met een helder hoofd en wier ouders niet met aardsche goederen gezegend waren op te leiden voor onderwijzer aan de Rijks-Normalessen alhier en later aan die te Klaaswaal, aan welke inrichting hij behalve als onderwijzer ook als directeur was verbonden. Een bizondere overwinning wist hij te behalen, toen hij een landbouwer wist te bewegen zijn dochter voor het onderwijs te bestemmen. Men diene te weten, dat voor ruim een halve eeuw een landbouwer het beneden zijn stand en waardigheid achtte zijn dochter “uit de staatsruif” te doen eten.”

P.J. Pot

BIKKELEN

De twee hierna volgende bijdragen zijn geschreven door de heer J. van Driel te Heinenoord, een zeer betrokken vrijwilliger van het Streekmuseum. De redactie dankt hem voor zijn inbreng in dit bulletin.

In het vorige bulletin werd bij de nieuwe aanwinsten melding gemaakt dat er bikkels waren aangereikt. Bikkels zijn naast stoere sterke kerels ook schapenbotjes en over het laatste ging het. Vroeger speelde groot en klein diverse spelletjes met deze botjes die, voor wie dit niet wist, ronde, holle en platte kanten hebben en zo in elkaar passen. Door de vorm hebben bikkels een voor- en een nadeel, ze rollen niet ver weg, maar kunnen vreemde kanten opgaan.

In de opkamer van het museum liggen diverse exemplaren naast nagemaakte van koper. De koperen waren voor de gegoeden onder ons voorgeslacht, maar denk niet dat het een Hollands spelletje is, het werd over de hele wereld gespeeld. Het is een spel voor twee of meer deelnemers, maar de technieken oefenen gaat prima alleen.

In het boek 'Spelletjes over de hele wereld' staan diverse regels beschreven en het lijkt aardig om deze eens in het bulletin op te nemen.

Twee of meer spelers:

Romeins. Gooi vijf bikkels in de lucht en probeer ze op de rug van de hand weer op te vangen. Dan gooit men de bikkels die op de handrug liggen weer omhoog om ze dan weer met de handpalm op te vangen. De score is dan bepalend voor de winnaar of het kan gebruikt worden voor de spelersvolgorde bij andere spelletjes.

Eenen. Gooi vijf bikkels op de grond en pak er één op welke aangemerkt wordt als 'BOER'. Gooi de boer in de lucht en pak snel een bikkel van de grond en probeer met dezelfde hand de boer op te vangen. De gevangen bikkel gaat naar de andere hand en het spel herhaalt zich tot alle vier zijn opgepakt en met de boer, in de hand gevangen zijn. Laat men een bikkel vallen of beweegt er een die nog op de grond lag is de beurt over en moet het spel met de eenen eerst afgemaakt worden. Het spel gaat verder, boer opgooien en twee bikkels oprapen, dan drie en afmaken door vier oprapen en weer met de opraaphand de boer opvangen. Wel om de beurt spelen.

De Brug. Gooi vijf bikkels op de grond, Maak een boog door duim en wijsvinger op de grond te plaatsen dicht bij de bikkels. Gooi de boer op en schiet een bik-

kel door het boogje en vang de boer. Als dat lukt, dan twee tegelijk, dan drie en daarna vier.

In de Stal. Maak een kooi door gespreide vingers op de grond te plaatsen. Gooi de boer op en mik een bikkel in de stal waarna de boer weer opgevangen dient te worden.

Is de stal vol, dan in omgekeerde vorm de stal leegmaken.

Pad in het Gat. Maak een gaatje door duim en wijsvinger op de grond te plaatsen. Bij elke opgooi door de boer proberen een bikkel door het gaatje te schieten en met de schiethand de boer op te vangen. Doorgaan tot alle vier bikkels door het gaatje zijn geschoten. Hand weg en proberen alle vier bikkels op te rapen en de boer op te vangen.

Orapen mag met twee handen, maar de boer vangen met alles in één hand.

VERSLAG LEZING OVER MERK- EN STOPLAPPEN

Op 8 en 20 april j.l. hield mevr. Joke Visser als deskundige een tweetal lezingen in de studiezaal voor een uitverkocht huis over merklappen en wat dies meer zij. Verslaggever heeft de eerste lezing deels en de tweede volledig bijgewoond. Beide keren was de gelegenheidsexpositie vooraf te bezichtigen waarvan door velen gebruik is gemaakt.

Van de 2^e “lezing met lichtbeelden” is een soort notulen gemaakt zodat de lezers van het bulletin toch een indruk van het gebodene kunnen krijgen. Na het koffietafelen kon bestuursvoorzitter, de heer B. Kolbach, de aanwezigen, waaronder ook enkele heren, hartelijk welkom heten. Na een korte inleiding over de zorg voor de collectie, de boerderij en wat daarbij speelt, werd de aanwezigen een gezellige avond toegewenst en kreeg de inleidster het woord. En als deze zeer deskundige dame begint, spreek dan maar gerust van losbranden.

Zij stelde zichzelf voor als betrokken bij het Nederlands Centrum voor Handwerken te Breda waar men probeert om hun activiteiten zoveel mogelijk te promoten in binnen- en buitenland. Zelf was ze als jong meisje begonnen met handwerken en nu geeft ze veel lezingen. Ze schrijft ook boeken en lardeert deze met talloze patronen.

In de pauze konden aanwezigen meegebrachte merklappen bij Gonnie v.d. Berg aanreiken welke na de tweede diapresentatie ter bespreking en beoordeling aan bod kwamen.

De eerste dia vertoonde een lap uit 1529. Zo kwam een reeks in beeld waar heel duidelijk het oefenschema aan bod kwam van wat meisjes moesten leren in een toenemende moeilijkheidsgraad. Het is niet mogelijk om alle zaken welke Joke Visser aanhaalde en inkleurde met een afbeelding hier te beschrijven, maar een korte opsomming van de meest interessante zaken lijkt wel aardig om een indruk te krijgen.

- Het merken en doornummeren van kledingstukken.
- De x, y en z komen zelden voor omdat ons taalgebied weinig woorden en namen kent met die letters.
- Men cijferde op de oefenlappen van 1 tot en met 9 en een 0.
- Veel borduurranden komen voor in klederdrachten. (Ook veel in het buitenland).
- In de 18e eeuw oefende men met letters en cijfers in spiegelbeeld, wat extra moeilijk was.

- In het Zeeuwse komt men veel torens tegen (bakens in zee) en in Zuid-Nederland kruisen (rooms-katholieke kerk).
- Na 1830 werd het maken van merklappen een vrijetijdsbesteding in tegenstelling tot het nuttige handwerken (in eerste instantie het merken van eigendommen).
- Er verschijnen vooraf ingekleurde patronen in de handel en zijde werd soms vervangen door wollen draden.
- In Engeland verschijnen patronen in dichtvorm.
- Op merklappen komen veel zogenoemde levensbomen voor, bijbelverhalen (5 wijze en 5 dwaze meisjes, Adam en Eva), dieren, huisraad, deugden, beroepen en vermeldingen van jubilea.
- Er werden diverse merklappen getoond rond een speciale gebeurtenis zoals bij een huwelijksjubileum in de familie van de inleidster met een kleurlijn in de familiestamboom en versierd met toepasselijke afbeeldingen. Zelfs eentje voor haar dominee die afscheid nam.
- Meterslange aan elkaar gezette lappen met alle mogelijke technieken van nuttige handwerken welke dienden als c.v. bij sollicitaties. Zo van “kijk eens wat ik allemaal kan!”.

Tijdens de lezing gaf Joke diverse waardevolle tips over de behandeling en bewaring van de gemaakte werken, de charme van gemaakte fouten zo te laten en niet afgemaakte merklappen van een ander nooit te voltooiën. Merklappen horen bij een persoon. Ze vertelde veel over toegepaste kleuren en dat verkleurde werken nooit zijn op te knappen. Beter is om deze maaksels op de juiste wijze en met geschikte materialen in te lijsten. Daaromtrent is zij een prominent!

Joke Visser besprak als laatste onderdeel van haar lezing de door gasten aangebrachte merk- en stoplappen en enkele door haar zelf meegebrachte bijzondere exemplaren. Als zij met een merklap aan de gang gaat voor conservering, herstel of restauratie bestudeert ze het product voor wat betreft de toegepaste materialen, de patronen en de kwaliteit, gecompleteerd met een beschrijving over de voorstelling. Deze technieken doet Joke niet alleen, haar echtgenoot levert ook een groot deel van de totstandkoming van een ingelijst eindproduct dat (weer) jaren meegaat.

voorbereiding van dit gelegenheidsproject van het Streekmuseum heeft verricht. Tevens dank aan de vrijwilligers voor de inrichting van het museum (er is heel

wat van hun plaats gehaald en weer teruggezet of gehangen). Dank gaat ook uit naar Joke Visser en haar man voor hun enorme vakkundige inbreng. Veel binnen- en buitenlandse merklappen kwamen uit hun privé-collectie. Eveneens dank aan het bestuur die groen licht gaf voor dit inmiddels afgesloten evenement.

J. van Driel

DE BARENDRECHTSE BRUG

Van de heer D. van Bezeij, nu wonend te Leiden maar voorheen te Oud-Beijerland, ontvingen wij onderstaand verhaal waarin hij enkele herinneringen ophaalt aan de Barendrechtsche Brug. De redactie dankt de heer Van Bezeij voor zijn bijdrage.

Het artikel betreffende de Rotterdamsche Tramwegmaatschappij bracht bij mij de ervaringen met de brug in herinnering.

In 1932 ging ik in september uit Oud-Beijerland naar de MTS-afd. Bouwkunde in Rotterdam op school. De lessen waren van 8.00 uur tot 17.00 uur (!) en op zaterdag van 8.00 uur tot 12.30 uur.

Dat betekende dat ik om 6.30 uur in Oud-Beijerland op de tram stapte, op Krooswijk moest wachten op de tram uit Numansdorp, daarin overstappen en dan om 8.00 uur in de Rosestraat aankwam als er tenminste op tijd gereden werd. De officiële naam van de school was Academie voor Beeldende Kunsten en Techn. Wetenschappen en was gevestigd op de plaats waar nu het Beursgebouw staat. De ingang was echter op de Coolsingel.

Dan moest ik op een draf lopen naar de Coolsingel waar ik 20 min. te laat kwam en ook 's avonds weer 20 minuten vroeger weg moest waarvoor ik toestemming had. Om 6.15 uur was ik dan weer thuis, eten en nog een paar uur studeren uiteraard.

Toen de haven van Dordrecht tot een zeehaven werd omgebouwd voor kleine zeeschepen moest ook de Barendrechtsche brug worden aangepast.

Het was een draaibrug die door twee man aan een hendel via tandwielen in een geopende stand werd gedraaid. De doorvaart was echter te smal voor zeeschepen. Van een overspanning naast de draaibrug werd een hefbrug gemaakt zoals "de Hef" in de oude spoorbrug te Rotterdam nog laat zien. Helaas ging dat niet zonder problemen.

Eerst moesten er vier stuks funderingen gemaakt worden. Bij drie waren er geen problemen bij het droogmaken van de bouwput. Maar de 4e was een en al narigheid. Ter plaatse zat onderin de rivier een wel die als maar water naar boven bracht. Om die wel te doen stoppen moest allerlei kunst en vliegwerk worden toegepast en in mijn herinnering heeft het heel lang geduurd eer dit onder de knie was. Helaas heeft het de aannemer van dit funderingswerk de kop gekost.

Daarna kwam de opbouw Vier "poten" die hoog boven de brug twee aan twee aan

elkaar gekoppeld werden.

Omdat er uiteraard een nieuw brugdeel moest worden ingevaren werd dus de brug voor die werkzaamheden afgesloten voor verkeer. Daarom waren er naast de brug tijdelijke aanlegplaatsen voor een “veerboot”, een passagiersboot van de RTM, aangelegd en moest iedereen uitstappen om met die boot naar de overkant te worden gevaren. Daar stond weer een tram gereed om de reis voort te zetten. In omgekeerde richting ging dat ook zo.

Nadat die vier poten gereed waren moest het nieuwe brugdek naar boven kunnen worden gehesen.-Dat ging langzaam. Elke dag een stukje. Van de toegepaste techniek weet ik niets.

Wel weet ik dat de brug halverwege niet verder kon en dus hoog in de lucht bleef hangen. Het kan echter ook het verbindingsstuk hoog bovenin de vier poten geweest zijn. Dat herinner ik me echter niet precies meer. Dat betekende weer uitstappen, overvaren en weer instappen.

Hoe men het voor elkaar gekregen heeft het brugdeel geheel omhoog te krijgen weet ik niet. Mogelijk heeft men daarover minder gepubliceerd dan dit nu het geval zou zijn. In die tussentijd zijn er een paar weken geweest dat de tram zonder de passagiers (wel met de machinist!) over de brug heel langzaam reed, maar de passagiers over de brug moesten lopen en niet tegelijk met de tram.

Uiteindelijk is alles toch in orde gekomen en kon weer normaal van de brug gebruik worden gemaakt.

VRIENDENDAG: WILLEMSTAD

Ook dit jaar organiseert het bestuur van de Vriendenkring een Vriendendag en wel op zaterdag 9 oktober 2004. De reis voert ons ditmaal naar de historische vestingstad Willemstad (of "de Willemstad" zoals in de Hoeksche Waard wel wordt gezegd) met zijn vele fraaie monumenten.

Het programma is als volgt. U wordt tussen 13.00 en 13.30 uur verwacht in de Burgemeesterskamer/Secretariskamer van het Mauritshuis aan de Hofstraat en ontvangen met een kopje koffie of thee.

Daarna kunt u een keuze maken voor een stadswandeling onder leiding van een gids door de vesting met een bezichtiging van het Mauritshuis en de Koepelkerk. Deze wandeling zal tot ongeveer 16.00 uur duren.

Als alternatief kunt u kiezen voor een bezichtiging van het Mauritshuis en de Koepelkerk en voor een verkorte stadswandeling langs de kruithuizen op Bastion Utrecht en Bastion Friesland, eveneens onder leiding van een gids.

Ook dit zal tot ongeveer 16.00 uur duren.

Ter afsluiting krijgt u nog een kopje koffie of thee in het Mauritshuis.

Om 16.30 uur wordt het sein voor vertrek naar "De Vijf Schelpen" in Mijsheerenland gegeven voor diegenen die aan de spek-met-peren- of erwtensop-maaltijd deel zullen nemen.

U kunt zich aanmelden voor deze dag door overmaking van € 30 per persoon op postgirorekening 38.70.852 van: Stichting Vriendenkring vh Streekmuseum Hoeksche Waard te Heinenoord. Uiteraard onder vermelding van het aantal personen en de menukeuze: spek-met-peren of erwtensop. Uw betaling dient uiterlijk 18 september a.s. te zijn ontvangen door de penningmeester.

Wilt u alleen deelnemen aan het middagprogramma, dan zijn de kosten € 12,50 per persoon. Wilt u alleen de maaltijd (aanvang 17.45 uur) gebruiken, dan dient u € 19,00 per persoon (onder vermelding van aantal personen en menukeuze) over te maken. Introduce(e)s zijn zoals gewoonlijk hartelijk welkom.

Voor nadere inlichtingen kunt u contact op nemen met de heer A.J. Dekker, penningmeester, telefoon 0186-604652.

Het bestuur

DE VRAGENRUBRIEK

Antwoorden

Deze keer zijn een aantal reacties op de vragen binnengekomen, te weten op de vragen 559, 563 en 564.

De vragenstellers hebben daar bericht over ontvangen.

Vragen

566.

Cornelis van den Berg, geb. Puttershoek 6-8-1836, tr. Puttershoek 11-5-1862 Bastiaantje de Jong, geb. 23-2-1835 Nieuwerkerk.

Hieruit:

1. Cornelia van den Berg, geb. Puttershoek 29-5-1866.

Gevraagd: overlijdensdata van het echtpaar en van hun dochter.

567.

Arie Maarten Pons tr. Aagje Bastiaanse van Es.

Gevraagd: van beiden datum en plaats van doop, trouwen en overlijden, waarschijnlijk Klaaswaal.

568.

Ary Dirksz Weeda tr. Strijen 30-1-1706 Neeltje Jansdr Verhouck.

Gevraagd: van beiden datum en plaats van doop en overlijden en hun voorgeslacht.

569.

Pieter Dirksz Visser, overl. Heinenoord 12-10-1765, tr. Agatha Pietersdr. Landmeter.

Gevraagd: doopdatum van Pieter Dirksz Visser en zijn voorgeslacht.

570.

Grietje Fransdr. van Gelder tr. Jan Paulusz. Houtemeulen.

Gevraagd: datum en plaats van haar doop en overlijden en haar voorgeslacht.

571.

Wie heeft informatie, foto's, verhalen over P.M. de Pee (1875-1950), die voor de oorlog schoolhoofd was te St. Anthoniepolder. Dit in verband met een boekwerkje over de familie Visser-de Pee, dat medio 2005 moet verschijnen.

572.

Ingekomen zijn 2 foto's (de 2^e foto zal in het volgende bulletin opgenomen worden) afkomstig van het echtpaar Vos-Slooter dat woonde aan de Blaaksedijk. Zij zijn geboren in 1880 resp. 1874 en getrouwd op 30-10-1902. Wie herkent iets op deze foto?

573.

Maarten Reijkerkerk, ged.

Maasdam 27-7-1731, overl. Maasdam 5-8-1794, tr. Maartje Romijn, geb. 's-Gravendeel, overl. Dinteloord 11-5-1815.

Hieruit:

1. Cornelis, ged. Maasdam 26-4-1778
2. Ary, ged. Puttershoek 17-3-1788

Gevraagd: trouwdatum en plaats; zijn er meer kinderen uit dit huwelijk. Meer gegevens over Maartje Romijn.

574.

Hendrik Maaskant, overl. Nieuw-Beijerland 18-6-1793, otr./tr. Heinoord 20-8/14-9-1772 Johanna van Giesen, overl. Oud-Beijerland 29-1-1784.

Gevraagd: voorgeslacht van dit echtpaar.

575.

Leendert Antonie Verschoor, geb. Sleeuwijk 9-7-1806, tr. Sleeuwijk Geertrui van Drunen, geb. 25-7-1805 overl. Heinoord 26-1-1868.

Gevraagd: waar en wanneer is Leendert Verschoor overleden.

576.

Cornelis Roos, geb. St. Anthoniepolder ca. 1767. Zoon van Bastiaan Cornelisz Roos en Pieterella van Erkel.

Gevraagd: juiste doopdatum.

577.

Adriana de Jong (nicht van Adriana Hoogvliet, geb. Strijen (?) ca. 1730) vermoedelijk dochter van Cors Ariens de Jong en NN Hoogvliet.

Gevraagd: wie is de moeder.

578.

Bastiaan Jacopse Klaesse Hoogvliet tr. voor 1687 Antonette Cornelis van Crimpe.

Gevraagd: is Pieter Bastiaanse, geb. ca. 1680, een kind van dit echtpaar.

579.

Marinus Kooman Vink, geb. Mijnsheerenland 23-08-1877, tr. Oud-Beijerland 20-06-1901 Marritje Tolk, geb. Broek in Waterland 27-04-1874.

Gevraagd: de voorouders van Marinus Vink.

580.

Daniël Onverzaagd, ged. Amsterdam 1788, tr. Numansdorp 20-10-1816 Elisabeth Hagedoorn, geb. Strijen 24-11-1792.

Hieruit:

1. Aagje Onverzaagt, geb. 30-12-1816, tr. Christiaan Oosterman.

Gevraagd: overlijdensdata Daniël en Elisabeth en trouwdatum Aagje Onversaagt.

581.

Hendrick Brugman tr. Aeltken Gerritsdr.

Hieruit:

1. Cornelis Hendricksz Brugman, ged. Heinenoord 5-3-1628.

Gevraagd: is Dirk Hendrickszn Brugman ook een zoon uit dit huwelijk.

582.

Pieter van Vugt tr. Strijen 12-05-1806 Jannigje Loose uit Strijensas.

Gevraagd: wie heeft gegevens over de voorouders van Pieter van Vugt.

U wordt van harte uitgenodigd om uw vragen, die betrekking hebben op de Hoeksche Waard, in te sturen naar:

P.W. van Hulst

Ruigoord 133

3079 XP Rotterdam

e-mail genealogie@streekmuseumhw.nl

Vergeet niet een postzegel in te sluiten.

Peter van Hulst

Bulletin nr. 95 pagina 20

WERKGROEP "DIALECTEN HOEKSCHE WAARD"

Van de werkgroep "Dialecten Hoeksche Waard" ontvingen wij het onderstaande verhaal in dialect. Het is van de hand van de heer A. Biemans.

Mit de meziek mee...

Zôwel bij m'n vrouw as bij mijn heb meziek een grôte plaes in 't leve. 't Is zelfs zô, damme deur de meziek an mekaar gekomme zijn. We ginge vroeger allebaai op de openbare school. Azzie dan op Kluzwaol lid wier van de meziek was dat ne-tuurlijk van N.L.S. (Na Lang Streven). Ik hebbie wellis eerder verteld datter nogal wat (soms oñgezonde) kompetesie was tusse de openbare en de krisselijke. Dat begon al op school en dat ging laeter deur op de meziek.

't Kwam dikkels voor, damme mit N.L.S. op konkoers een eerste prijs haalde. In de bus naer huis zonge me dan niet allêen: "We hebbe de eerste prijs gewonne, hiep, hiep, hoera", maar op dezelfde wijs d'rachteran: "Dat valt de flierefluiters tege, hiep, hiep, hoera", want omdat de krisselijke meziek -Prinses Juliana- meer houtblazers had en wij meer koperblazers, noemde we heulie de "flierefluiters".

We kwamme d'r al jong bij en in oñze begintijd waster nog gêen jeugdcurps (m'n vrouw heb dat nog helpe oprichte). Ik wier tamboer deur onder laiding van Meeuwe -den eerste tamboer, die 't nog in militaire dienst geleerd had- te oefene op een plankie waer een stik otoband op gespijkerd zat, zôdat 't nie zô'n herrie maakte. Al gauw mog ik meemarse en liep ik in korte broek voor 't kurps.

We marste toen dikkels, niet allêen op fêestdaege maar ok voor jubilarisse en zô om ze een serenade te brenge voor d'r huis. Daer viel wat mee te verdiene voor de kas van de verêniging en we krece dan ok nog allemael wat te drinke. Dat geld haddeme nôdig om uniforme te kenne kôpe, want we hadde toen allêen nog maar een witte pet op (net as een ijscoboer). En aster saeves in den donker gemarst wier krece me allemael een batterij en een fietslampie voor op die pet, zôdat de blazers de meziek konne leze.

Azzeme erges achter an den Bômendijk moste weze ginge me eerst een end mit een vrachtwage, om de leste paarhonderd meter mit meziek te marse. In die tijd wiere d'r op bevrijdingsdag nog allegorische optochte gehouwe.

Daer heb ik nog een fotochie van damme toeterend meereje, ok op zo'n vracht-
Bulletin nr. 95 pagina 21

wage die as meziekent angeklêed was.

Ja, mit dat marse beleefde we soms vreemde dinge. Zô kwamme we een keer de Kerkstraet uit op weg naer de Meulendijk. We ginge de stoep op en liepe allemael op d'n dijk te blaeze toen me d'r inêês achter kwamme dat oñze leste man, Leen, zô in z'n meziek verdiept was, dattie in z'n êëntjie benejedijk liep: "Hoemp, hoemp, hoemp" blaezend op z'n grôte es-bas. Ok hemme meegemaakt damme hartie winter liepe te marse omdatter weer een prinsessie gebore was. 't Vroor een stêên dik en van verschaje toeters vrose de ventiele en de kleppe vast. Bij meñse an den dijk kregte me toen een pot werme thee om de toeters weer te ontdooie.

Wat ik an 't begin al zee: de meziek heb m'n vrouw en mijn bijmekaar gebrocht. Jaere haddeme mit mekaar op dezelfde school gezete en op de meziek gegaan zonder damme iets in mekaar zagge (achteraf hoorde ik zelfs dassen me nogal een praosmaker vong). Maar toen... nae dat konkoers, waer zij op de saksefoon en ik op de pauke meegeholpe hadde om weer een eerste prijs te hale... op weg naer huis... achter in die bus... toen ister een vonk overgesloge die nou -nae dik zes- enveertig jaer huwelijck- nog nie gedôôfd is. Dus zôas dat bij sprookies hoort: ze leefde nog lang en gelukkig.....

AANWINSTEN

Wat bij de aanwinsten het meest opvalt is dat er, niet alleen in deze periode maar ook al eerder, zoveel textiel en dan met name kleding wordt geschonken. Naar de reden daarvan kunnen wij alleen maar gissen. Het is jammer dat veel van deze aanwinsten door ruimtegebrek niet tentoongesteld kunnen worden, maar opgeborgen moeten worden. Wat wel van de ontvangen zaken kan worden tentoongesteld, maakt een bezoek aan het museum altijd weer de moeite waard.

Hieronder volgt een opsomming van de in de afgelopen maanden ontvangen zaken.

Dit betreft aan gebruikte gereedschappen: drie rieken, drie pikhouwelen, een hark, een graaf (een spade met een blad dat naar onderen spits toeloopt) en stratenmakersgereedschap: een ijzeren stamper en twee klemmen.

In de afgelopen periode kon aan de collectie huishoudelijke voorwerpen worden toegevoegd: een steelpannetje, diverse blikken, een weckfles met diverse ringen en beugels, een aardewerken schaal met korte steel met merk "BOZ" en drie kruisjes binnen een cirkel (aardewerk gemaakt in Bergen op Zoom in de 19^e eeuw), een (hand)karmolentje, een ovaal spiegeltje en een ovaal dienblaadje.

Aan textiel werd door het museum ontvangen: een kledinghanger met breiwerk bekleed uit ongeveer 1925, een gehaakte kruikenzak, pannenlappen en handdoeken, een ingelijste merklap uit 1790, twee rode schoolmerklapjes, een opbergzakje voor onder de bovenrok, een paar gehaakte witte handschoentjes, een wit kraagje met broderierand, applicatielapjes, gehaakte kleedjes, een kanten kleedje, stukjes kant, kinderhemdjes, dameskraagjes, twee befjes voor in een japon, een kruikenzak met kruik, twee wollen (dresseoir?)lopers, gebreide onderjurkjes, een kinderjurkje, een kleedje, een pyamazak, een opbergzak, een gehaakte kindermuts, korte gordijnen van kant, kantstroken, een witte katoenen onderjurk (ca. 80 jaar oud), een kostuum, dienstkleding van de veerponten te Zwijndrecht, Papendrecht/ Kop van 't Land en 's-Gravendeel van Veerbedrijf Dordrecht: een jekker, pantalon, trui, pet en originele knopen en het wapen van Dordrecht, een jakje, een rok, twee schorten, een omslagdoek, een kanten keuvel, een zwart ondermutsje met krullen, een batisten rouwmuts met plooiën aan de achterkant en een kanten muts (hul).

Voor het streekarchief en de bibliotheek werd geschonken: enkele klassenfoto's en een foto van de Openbare Lagere School Middelsluis te Numansdorp, een album aangeboden aan J. Vreeken door de kwekelingen en de kinderen met hun namen ter herdenking van diens 25-jarig jubileum als hoofd van deze school, een poesiealbum van mevr. T. Flohil-Vreeken van ca. 1900, een boekje "1525 Piershil 1975" bedoeld voor de schoolkinderen, twee rouwbijbels en een gewone bijbel (alle ca. 150 jaar oud).

Tenslotte kan worden genoemd: haarkammen en haarspelden van schildpad, een tondeuse, een Gimborn stempelkussen met stempels, diverse soorten knopen, naalden, spelden, haken en ogen, koperen ringen, een doosje met kraaltjes, kaartjes met borduur- en stopwol en borduurzijde, breikatoen, brei- en haakgaren en handwerksjablonen (uit eerste kwart van de vorige eeuw).

Van harte bedanken wij de schenkers van de genoemde zaken.

R. van der Waal